

Милан Милошевић,
Полицијска академија – Београд

ПОЈАВЕ ОТМИЦА И ДОБЕГАВАЊА У СРБИЈИ XIX ВЕКА

Апстракт: Рад је посвећен отмицама („одвођењу“) жена и деце као најстаријим модалитетима отмице који се јављају још у предржавним колективитетима и егзистирају у свим друштвеним заједницама. Такве појаве су одувек забрањиване и драконски кажњаване, али нису искорењене. Њиховом одржавању на Балкану у многе је допринело и вишевековно робовање под Турцима, јер су представљале уобичајено средство терора и денационализације („турчења“). Посебна пажња посвећена је инкриминацији отмица жена у старом српском праву и првој половини XIX века, као и разграничењу овог деликта од отмица деце и појава квази отмица (добегавање и сл.)

Отмица (лат. *raptus*) етимолошки значи грабеж, хватање, насилно одузимање и одвођење. У кривичноправном смислу овај појам означава противправно одвођење или задржавање неког лица употребом силе, претње или обмане. Отуда се и сама реч „отмица“ често замењује речју „одвођење“. Према томе, отмицом се у казненом праву назива један од видова противправног лишења слободе кретања у простору. Већина савремених кривичних законодавстава полази од претпоставке да је садржина појма отмице у наведеном смислу довољно позната, па су ретки примери да се у законским одредбама ближе одређује шта се подразумева под овим термином. Такође, савремена кривична законодавства полазе од претпоставке да је отмица сама по себи акт насиља, без обзира на средства којима је у конкретном случају извршена.

Појам и разграничење отмица жена

Отмица жена се састоји у одвођењу, односно задржавању неког лица силом, претњом или обманом, уз претњу да неће бити ослобођено или да ће према њему предузети неко друго насиље ако не ступи у брак,

сексуалне односе или противприродни блуд са отмицарем или неким другим лицем. Извршилац је по правилу мушко лице, али то може бити и жена, нарочито као саизвршилац или саучесник. Жртва такође може бити свако, мада је у пракси то готово увек женско лице – због чега ово дело и називамо отмицом жена. Према томе, термин „отмица жена“ није довољно прецизан нити је адекватан садржини појма који означава. Ми га користимо у смислу разграничења отмице као деликта против слободе кретања, полне и брачне слободе од других видова отмице.

Заштитни објект је истовремено слобода кретања и полна или брачна слобода. Другим речима, овде се атакује како на слободу личности тако и на слободу одлучивања о избору брачног, односно сексуалног партнера. Уколико је извршена обљуба или противприродни блуд са отмицарем или трећим лицем, постојаће стицај са силовањем или неким другим сексуалним деликтом. Ако се лице отме у намери да се неко друго лице принуди да ступи у брак или изврши полни однос и противприродни блуд, неће постојати овај него други облик отмице (узимање талаца). Такође, треба разграничити праву, насилну отмицу жена од појава симулованих отмица где нема принуде на вољу пасивног субјекта па према томе ни кривичног дела, као и од појаве добегавања која има само незнатних додирних тачака са претходним.

Симулована отмица је по спољној форми налик на праву, али се врши уз пристанак „отетог“ са или без знања и одобрења родитеља односно старатеља и остале родбине. Лице које се наводно отима најчешће унапред даје свој пристанак, али се у правној теорији узима да сагласност може дати и накнадно. Управо пристајање отете особе на ступање у брак, односно сексуалне односе и противприродни блуд искључује кривичну одговорност извршиоца. Симуловане отмице се врше обично када се родитељи изразито противе браку или када је легално склапање брака скопчано са великим материјалним издацима, који превазилазе финансијске могућности будућих брачних другова (обичаји капарисања и куповина девојака, мираз, трошкови свадбеног весела и дарова). Као посебни видови симуловане отмице у летаратури се наводе уговорена и привидна отмица.

Привидна отмица подразумева претходну сагласност не само будућих брачних другова већ и њихових родитеља, односно старатеља, а отмица се фингира јер то диктирају обичајне норме или неки други разлози. Због тога она ни у старом праву није сматрана забрањеним, па ни аморалним делом. Код многих примитивних народа привидна отмица је једина форма закључења брака при чему младић легално испроси девојку, а од њених родитеља добије дозволу да је може одвести

чим му „падне шака“. Такође, у свадбеним обичајима нашег и многих других народа и до данас су се задржали трагови привидне отмице (сватови одлазе младенци кући наоружани, пуцају и слично).

Код привидних отмица прошевина се обавља редовним путем или тзв. куповином девојке, с тим што се на дан свадбе врши привидна отмица. Наиме, младожења и његови другови привидно користе насилне мере да девојку одведу, а родитељи и пријатељи младе привидно користе силу да такво одвођење спрече.¹

Уговорена отмица подразумева претходну сагласност између будућих партнера да на овај начин склопе брачну или ванбрачну заједницу, а без знања и одобрења родитеља, односно старатеља. Како је у нашем позитивном праву релевантна само воља супружника, то ово дело не производи никакве последице у кривичном праву. Међутим, уговорена отмица представља повреду *patria potestas* па је у старом праву била инкриминисана, а и у неким савременим државама представља деликт.

Тако су у Немачкој су стари закони ову врсту бракова експлицитно забрањивали. Источно готско право ишло је још и даље, па је и девојку која без знања својих родитеља пристане на отмицу, третира као „учесника грабежа“ и кажњава смрћу исто онако као и праве отмицаре. С друге стране, ни Душанов Законик, ни српско обичајно право, па ни новији закони нису ову врсту квазиотмица у Србији забрањивали. Законик цара Душана забрањује само довођење „владике“ и „друге“, „по силе“, а својевољни пристанак девојке, макар био и без воље родитеља, не узима као чињеницу релевантну за казнено право.

Привидне и уговорене отмице су остатак некадашњих правих отмица. Код Срба и многих других народа, оне се јављају као прелазни облик између правих отмица и куповине девојака а понекад између отмице и редовног брака, заснованог на узајамној љубави или својевољном пристанку обејих страна. У прошлости су биле присутне често у великом броју и поред правих отмица, а још чешће поред куповине девојака и добровољног брака. Сматрало се да су привидне отмице „распрострте више код полукултурних а са извесним траговима и код Срба и још неколико културних народа, а уговорене само код културних народа, нарочито Срба, Бугара, Пољака, Руса и Литванаца“.²

Добегавање такође има додирних тачака са правом отмицом, из које вероватно води порекло, а још више са уговореном³. У овом случају

1 О томе види шире код: М.В.Смиљанић „Отмице, добеглице, и трагови куповине девојака у српског народа“ – Глас српске краљевске академије LXIV, стр. 202.

2 Ibid.

3 У неким деловима Републике Српске ова појава се назива „бјекством“.

девојка („одбеглица“, „добеглица“, „побегуља“) сама дође у кућу младожење и то по претходном договору, или без договора са њим. По правилу добегавају девојке, али су се догађали такви случајеви и код удатих жена. Овде такође нема принуде, па самим тим ни кривичног дела, а узроци добегавања су исти као код уговорене отмице. Пошто се и овде на извештајан начин повређује *patria potestas* родитеља (изузетно мужа), добегавање је у прошлости производило казнене и грађанско-правне последице. Тако на пример, према чл. 27. Билаламовог законика из XX века п. н. е. „ако човек узме кћерку другог човека, не питајући за допуштење оца и мајке и с њезиним оцем и мајком не сачини ваљани веридбени уговор, све да у његовој кући живи и годину, не сматра се господарицом“.⁴

О распрострањености ове појаве у српској прошлости недвосмислено сведочи одговарајућа наредба Стефана Првовенчаног на запису у Жичи, и други правни споменици. По схватањима с краја XIX века, „на добеглице се гледа у српском народу са неком врстом презрења. Чак ни кућа, у коју је девојка добегла и која ју је примила, „не гледа на њу као на остале жене, које су редовним путем доведене. Положај такве младе у мужевљевој кући најбоље карактерише сам народ својом песмом:

*Тешко земљи куда војска њрође
И ђевојци која сама дође!
Прво јој је јуџиро њрекороно:
„Да си добра не би дошла сама“*

Таква млада мора и сувише вредна бити и снисходљиво се понашати не само према мужу; него и према свој осталој чељади у кући, ако је рада да се међу њима заборави да је она добеглица или, како се често још каже, „наметуша“. Не покаже ли се још у почетку таква, сигурно је да је неће нико у кући заволети. Њене јетрве, девери па и остала чељад, добациће јој почешће, као што горња песма каже прекор: „да је добра била не би се сама наметнула“. Али у том случају има и сувише разлога раздору у кући, због чега је и утврђено мишљење у народу, да среће не може бити у кући, нарочите у задрузи, у коју се добеглица увуче“.⁵

Овакво схватање било је фундирано на објективним чињеницама, тј. на реалности сталне нетрпељивости и породичног насиља које је могло да прерасте и у најтеже злочине. На то су указивали и аналитичари судске праксе с краја XIX века, истичући да „омаловажавање,

4 М. Вишић „Закони древне Месопотамије“, Београд, 1985, стр. 117.

5 М. В. Смиљанић, цит. дело, стр. 217-218.

управо тиранисање над добеглицом, више пута доводи до врло жалосних призора, и кривичне одговорности“.

„У прошлој години Милица, малолетна кћи Милутина Марковића из Рипња у округу београдском, убила је секиром своју будућу свекрву Марију жену Илије Ђорђевића из истог села. Добегла је за њихова сина Рајка, од кога је по кратком времену остала и трудна. Венчање је било одгођено због извесних узрока. По уверавању младожење, свекра јој и суседа, Милица је била уредна одива, али је свекрва није волела. На сваком месту грдила је и називала курвом, тукла је, и мучила глађу. Десетог Августа прошле године, кад у кући није било никога, Марија је без узрока почне грдити, удари је штапом, а затим и лопатом. Догнавши је у незгодан положај, до самог дуvara, настави злостављање; и тада добеглица у невољи дочепа секиру која се ту нашла, удари Марију двапута и убије је. По оцени олакшаваних околности, осуђена је пресудом Апелационог Суда, од 29. Јануара 1900. године бр. 400, на две године затвора, што је одобрио и Касациони Суд“.⁶

Врсте отмица жена

Зависно од критеријума који се узима за основ разграничења, отмица се може делити на различите врсте, подврсте, видове и модалитете. По распрострањености и учесталости у пракси, међу њима се посебно истичу принуђивачке отмице жена („одвођења“, „умицања“). Полазећи од конкретног циља, оне се даље деле на брачне, блудне и друге.

Брачном отмицом називамо одвођење или задржавање неког лица у намери закључивања брака са отмицарем или трећим лицем. Другим речима то је противправно лишење слободе извршено у намери принуде на склапање брака. За постојање дела није потребно да је брак заиста и склопљен, нити је од значаја да ли је отето лице било полно порочно или непорочно, те да ли је претходно живело у брачној или ванбрачној заједници са отмицарем или трећим лицем. Дело је свршено самим одвођењем или задржавањем с циљем закључења брака, али је могућ и покушај који се састоји у покушају одвођења, односно задржавања.

Извршилац може бити свако лице, без обзира да ли отмицу врши за свој или за рачун трећег лица. Дело је нарочито ограниченог обима, јер извршилац у погледу виности мора имати потенцирани умишљај (*dolus specialis*). Он, наиме, мора отмицу извршити само и једино са намером да он лично или треће лице са отетом особом закључи пуноважан

⁶ А. Јовановић, „Отмица и добегавање женскиња“, Приноси за историју Старог српског права (св. II), Београд, 1900, стр. 83.

брак према брачном праву односне државе. Дакле, ако се брачна отмица врши у корист трећег лица, извршилац мора поступати са свешћу да су, према позитивном праву, отето и треће лице подобни да закључе пуноважан брак, али ако жели да на овај начин принуди отето лице на склапање брака лично са њим, онда он мора бити подобан да ступи у брак. Значи да извршилац у овом другом случају може бити само лице одређеног старосног доба, различитог пола и да се претходно не налази у браку (под условом да позитивно право односне државе не признаје полигамију, малолетничке бракове или чак брачне заједнице између лица истог пола).

У правној теорији има мишљења да лице које изврши брачну отмицу у корист трећег лица није извршилац него помагач. Пасивни субјект може бити и лице које по праву односне државе није подобно да ступи у пуноважни брак, али само ако је код отмичара постојала заблуда у погледу неке од за то битних особина. Заштитни објект је истовремено слобода кретања и слобода избора брачног друга. Ако је отето лице склопило брак са отмичарем, такав се брак може поништити јер је закључен под принудом. У теорији се сматра да неподизање и застаривање тужбе за поништај оваквог брака искључују кривичну одговорност отмичара, те да би се с обзиром на *ratio legis* овог дела могло узети да и накнадни пристанак на обљубу или противприродни блуд произведе исту правну последицу.⁷

Блудна отмица се састоји у одвођењу или задржавању једног или више лица силом, претњом или обманом у циљу вршења обљубе или противприродног блуда од стране отмичара или трећег лица. Појам противприродног блуда овде треба схватити у најширем смислу, дакле као сваку радњу на телу пасивног субјекта која служи задовољењу полног нагона извршиоца, а која није обљуба.

За постојање дела се не тражи да је отмичар намеравао да отето лице „живи у блуду“ са њим или трећим лицем у дужем континуираном трајању (тзв. конкубинат) већ је довољно да је то намеравао и за неко краће време или једнократно. Дело је извршено самим одвођењем, односно задржавањем у намери вршења полног сношаја, блудне радње и слично, а ако је до њих заиста и дошло може постојати стицај за силовањем или неким другим сексуалним деликтом. Покушај је могућ и састоји се у покушају одвођења или задржавања.

Извршилац може бити свако лице без обзира да ли намерава лично да изврши обљубу, односно противприродни блуд, са отетим лицем.

⁷ О томе види код Ј. Таховић, „Кривично право – посебни део“, Београд, 1947, стр. 278

То значи да у овом смислу мушкарац може отети жену, што је најчешће случај, затим мушкарац мушкарца, жена мушкарца, жена жену. Треће лице може бити било које лице – мушко или женско, у земљи или иностранству – па према томе у овај вид отмице жена спада и она која се врши у циљу принуде на проституисање, као и отмица ради продаје у „бело робље“ (секс трафикинг и сл.).

Брачна и блудна отмица су у пракси редовно праћени моралном присилом, а веома често и физичким насиљем према пасивном субјекту или трећим лицима (рођацима који настоје да спрече отмичара и сл.). Само одвођење понекад је веома насилно, чак и брутално – отете жене су везивали, гурали, тукли, вукли по земљи, а у југоисточној Србији чак и носили „обешене на чабрњак“ (кроз рукаве кошуље провлачена је мотка за ношење воде тако да је онемогућен било какав отпор).⁸

Историјски осврт на отмицу жена

Несумњиво је отмица жена уз отмицу деце, најстарији посебни вид отмице који се јавља још у праисторији и егзистира у свим друштвено-економским формацијама и конкретним људским заједницама. О томе сведоче многобројна предања, културни и правно-историјски споменици, али и свадбени обичаји који су се до данашњих дана задржали широм света. Јавља се још у доба настанка моногамије и патријархата који значе негацију првобитних комуналних бракова и, по неким схватањима, претходи тзв. куповинском браку.⁹ Од „искона“ је забрањивана и драконски кажњавана, али није искорењена. Напротив, све до почетка овог века ова појава је била толико распрострањена и укорењена да је понегде узимана као легалан начин закључења брака, а њено спречавање као повреда обичајног права.

У предању и на писаним споменицима готово свих народа оваква отмица је чест мотив, а у књижевним, литерарним и музичким делима инспирација. Део светске културне баштине представљају Моцартове опере „Отмица из сараја“, слике П. П. Рубенса „Отмица Леукипових кћери“ и Н. Пусена „Отмица Сабинјанки“, итд. Легендарни јунаци су се по предању прослављали отимајући девојке из непријатељских средина или ослобађајући сународнице.

⁸ Упореди: В. Чулиновић-Константиновић, „Отмица дјевојке као облик колективног и индивидуалног насиља у обитељи“, Насиље у обитељи (зборник радова), Дубровник, 1988, стр. 167.

⁹ Ф. Чулиновић, „Жена у нашем кривичном праву“, Београд, 1934, стр. 86.

„Одисеја“, „Рамајана“ и други епови и легенде прописују отмице и натприродним бићима – боговима, чаробњацима, демонима, итд. Најчувенија је она по којој је Рим насељен тако што су становници Ромуловог града на превару уграбили младе Сабињанке, које су потом стале између очева и мужева и тако спречиле освету и рат. Карактеристично је и предање о јужноамеричким Амазонкама које су у одређена годишња доба насилно доводиле у своје енклаве мушкарце из оближњих племена ради обезбеђивања потомства. Они који нису „испунили очекивања“ одмах су убијани, а остали враћени у своја племена чим би младе жене затруднеле.¹⁰

Како је отимање жена карактеристично за све индо-европске народе, сасвим је извесно да је постојало и код српског и других јужнословенских народа још од времена њиховог досељавања на Балкан, а вероватно и пре тога. О томе сведоче многобројне народне песме, предања и обичаји, а од XIII века и писани споменици.¹¹ Вековно робовање под Турцима у многome је допринело одржавању ове појаве, јер је отимање жена из непријатељског табора словљено као часно и витешко дело. То се, наравно, односи на Војну крајину и друге граничне области, јер су у непосредно окупираним крајевима отмице вршили искључиво Турци и њихови савезници мухамеданске вере. Те и такве отмице, иначе саставни део непрекидног зулума над поробљеним становништвом, биле су вршене с циљем насилног превођења у другу вероисповест, а тиме и националност.

Са опадањем снаге и моћи отоманског царства терор над хришћанском рајом, посебно Србима, се појачавао па су и оваква „турчења“ учестала. Какве је размере отмица била узела у почетку прошлог столећа моћи ће приближно да се види из пописа турских зулума у Поморављу, тј. крушевачкој, параћинској, алексиначкој и ражањској нахији током 1832. године. Наиме, од 316 разних турских зулума у крушевачкој нахији било је 84 примера „отимања, турчења и срамоћења жена, девојака и деце“, док су у нахијама: параћинској, ражањској алексиначкој забележена 152 зулума исте врсте.¹²

Треба имати у виду да су поменуте области 1833. године биле уступљене кнезу Милошу, и да је оваквих злочина било далеко више у другим крајевима – посебно Косову, Метохији, Македонији и Санцаку

10 Р. Кевендиш „Легенде света“, Београд, 1984, стр. 250

11 Према наводима М. В. Смиљанића (цит. дело, стр. 178) први писани траг о отмици жена у Срба имамо у наредби краља Стевана Првовенчаног у запису на манастиру Жича. Исто мишљење заступа и А. Јовановић у својим „Приносцима за историју Старог српског права“, што наводи и М. В. Смиљанић.

12 М. В. Смиљанић, цит. дело, стр. 200.

који су ослобођени тек у XX веку. Но, отмица се на Балкану задржала једним делом и наком ослобођења, превасходно у планинско-сточарским пределима где ни до данас није у потпуности изобичајена. Колико је ова појава била распрострањена и честа на овим просторима говори и чињеница да се у појединим нашим крајевима за исти појам користе бројни синоними („крађа“, „вуча“, „влачење“, „грабеж“ и др.), али и да се у Вуковом „Рјечнику“ појам „отмица“ приказује баш као отмица жена („одвођење“).¹³

Правно – историјски аспекти отмице жена

Отмица жена спада у „класичне“ деликте па је инкриминишу и најстарија законодавства. У древној Месопотамији сматрана је капиталним деликтом, а тако је третирају и Мојсијев закон, право старих Хетита, Солонови закони у античкој Грчкој, право асирског краља Тиглета (око 1100. г. п. н. е.), и многа друга стара законодавства.¹⁴ У германском праву је отмици (*frauenraub*) у тзв. франковско доба посвећивана изузетна пажња. У римском праву дуго није сматрана јавним деликтом, али је отац или супруг могао казнено прогонити учиниоца због личне увреде или повреде његове родитељске власти (*patria potestas*).

Константин Велики је 320. године унео у законе деликт отмице (*crimen raptus*) као посебно дело које се гони по службеној дужности (*ex officio*). Инкриминисана је не само брачна и блудна, већ и уговорена отмица, а за отмичара (*raptor puellae*) и његове саучеснике прописане су веома строге и сурове казне: спаљивање, сипање течног олова у уста и ждрело, конфискација и депортација. Отете су могле бити само девојке (*puellae, virgines*) и оне су такође кажњаване. Наиме, девојка је у случају уговорене отмице сматрана саучесником и потпадала под исту казну као *raptor*, а ако је одведена против своје воље губила је право на наслеђивање родитеља. Закони цара Констанција (349. године) и Јулијана (361. године) донекле су ублажили ригорозност запрећених санкција за ово дело.

С друге стране, Јустинијан је 553. године проширио обим дела одређујући да пасивни субјект може бити и монахиња, затим вереница отмичара те удата жена, у ком случају постоји *duplex crimen*. Иновирао је и казне које су различите зависно од статуса жртве, али су у сваком случају смртне, и одредио да родитељи који се не окористе својим пра-

¹³ В. С. Караџић, „Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем рјечима“, Београд, 1935, стр. 492.

¹⁴ Шире види код М. Доленц, „Правноисторијски и криминалнополитички погледи на отмицу“, Правни зборник, бр. 1/1933, стр. 9-25.

вом на покретање тужбе за отмицу потпадно под казну депортације. Поновно ублаживање казне за ово дело срећемо у „Екологи“, законнику иконокластичних владара Лава III и Константина V, где се *raptor* кажњава мутилацијом – одсецањем носа, а саучесници изгоном.

Најзад, у законодавству цара Василија долази до извесног разликовања у погледу начина извршења отмице, па се у складу са тим прописују и казне: ако је дело извршено оружаном силом *raptor* је погубљиван мачем, у противном му је одсецана рука. Саучесници су у оба случаја кажњавани одсецањем носа, батинањем и острижењем. Такође, било је искључено право на измирење и брак са отетом, као и право азила. Из тога се закључује да је отмица у византијском праву сматрана тежим злочином од силовања.

Црквено кривично право се релативно дуго није бавило отмицом иако је овај деликт био веома чест у позноримском периоду. Прва инкриминација у том смислу донета је на IV васељенском сабору у Халкидикону, када су у 27. канону предвиђене духовне казне подједнаке и за извршиоца и за саучеснике: губитак чина за свештена лица, односно анатема за лаике.¹⁵

Законик цара Душана одређује строге казне за извршиоце овог дела и њихове саучеснике, водећи при том рачуна о сталешкој припадности отмицара и жртве. У чл. 53. каже се да се за отмицу владике Себар има обесити, а властелину одсећи рука.¹⁶ За отмицу Себарке властелин није био одговоран, а Себру су одсецане руке и нос. Овде треба истаћи и то да у правној литератури постоји гледиште по коме се у чл. 53. Душановог законика говори о силовању, као и гледиште по коме се о отмици жена говори у чл. 192. под називом „Разбој владичански“.¹⁷

Одређене празнине и недоречености овог законика у погледу отмице попуњене су касније (Морачка Крмчија и др.), очигледно под утицајем византијског права: мачем су погубљивани отмицари који дело изврше употребом оружја, а иначе су им одсецане руке (мутилација). Саучесници су потпадали под казну батинања, острижења и изгнанства, а „домаћа чељад“ која је знала или помагала отмицу „своје госпо-

15 Детаљније о отмици у римском и конфесионалном праву види код Ф. Гранић, „Отмице у грчко-римском праву“, Гласник скопског научног друштва, Скопље, 1931, стр. 34-50.

16 Владика је властелинска жена или девојка за удају, а Себар лице ниже класе, односно сваки онај ко није ни властелин ни свештеник.

17 Прво гледиште заступа Стојан Новаковић, а друго Алекса Јовановић. О томе види: М. В.Смиљанић, цит. дело, стр. 179-182, односно А. Јовановић, цит. дело, стр. 70, 71.

ђе“ је спаљивана.¹⁸ Сличне одредбе кривичноправне и грађанскоправне природе срећемо и у другим изворима средњовековног српског права, посебно у Синтагмату Матије Властара из 1355. године. Полазећи од тога, закључује се да је идентична инкриминација отмице жена задржана и приликом реформе целокупног српског права у време Деспота Стефана (1402–1413).¹⁹

Почев од XVIII века поново наилазимо на инкриминисање отмица жена у нашем световном и црквеном праву. Тако је на београдском црквено-народном збору, 1730. године, одлучено да се строго кажњавају отмицарски бракови, а по Његошевом законуку за Црну Гору сматран је „насилним убицом“ свако ко отме девојку или удату жену. У чл. 11. Законика владике Петра из 1798. године било је предвиђено да се за отимање туђих жена и девојака учинилац казни прогонством, тако „да му стана у нашу земљу није, а његово имуће да се процјени и раздјели како и оног који самосилно човјека убије“.²⁰ Слична инкриминација отмице, за коју је запређено изгнанство уз конфискацију имовине, предвиђао је и црногорски Данилов законик из 1855. године.

Карађорђе је, премда је и сам отео своју супругу Јелену, забранио под претњом смрти отмицу жена у устаничкој Србији, а по уредби Проте Матије Ненадовића прописане су за ово дело строге телесне казне – шибба и батињање. Наиме, у чл. 2. „Законика“ Проте Матије инкриминисана је брачна отмица при чему је „женику“ (извршиоцу), куму и старом свату запређено ригорознијом телесном казном „трчања шиббе“, а осталим сватовима казна „боја штаповима“.²¹ Књаз Милош прописује смртну казну, али ако би девојка и њени родитељи накнадно пристали на брак престајала је кривична одговорност отмицара. Наредбу по којој се у Србији не смеју девојке отимати нити „принуждавати“ на удају, Милош је поштрио новом наредбом од 7. јула 1820. године.²²

Карактеристичне су и строге казне запређене саучесницима: тако је по Карађорђевог законуку било одређено по 50 батина за кума, старог свата и девера, а по 30 за остале сватове, док кнез Милош прописује го-

¹⁸ А. Јовановић, цит. дело, стр. 71.

¹⁹ О томе види шире код Л. Урошевић, „Правосуђе и писано право у средњовековној Србији у светлости данашњег писаног права“, Београд, 1939, стр. 34-43.

²⁰ "Црногорске исправе XVI-XIX века", Цетиње, 1964. стр. 132, 192, 212, 239 (Цитат према П. Стојановић „Трагови казне каменовањем у Црној Гори“ ЈРКК 2/78, стр. 191-198). Упореди: М. Доленц, цит. дело, стр. 14, 15.

²¹ "Законик" Проте Матеје инкриминише отмицу у чл. 2, подразумевајући под тиме само девојачку брачну отмицу.

²² Интегрални текст ове наредбе (издане у Брусници под редним бројем 929) објављен је у часопису „Криминална библиотека“, бр. 9/1929, стр. 244-245.

дину дана казне у оковима и по 100 батина пре и после издржане казне. Кажњаван је и свештеник који би венчао отету девојку. Књаз Милош је прописао строге казне и за случај прихватања добеглице – годину дана робије у гвожђу за момка и лишење чина за свештеника. У блажим околностима (кад је девојци поштеђена невиност) преступник је осуђиван само на батине, и извесну новчану накнаду девојци. Инкриминација добегавања била је условљена с једне стране учесталом појавом отмица и добегавања у то време, а с друге стране већ истакнутим, традиционалним схватањем да среће не може бити ако се „добеглица у кућу увуче“.²³

Казнена политика код оваквих деликата, у неким случајевима била је изузетно оштра – што је са одобравањем прихваћено у каснијим анализама. У теорији се истиче „корисно настојавање Великог Милоша на поправци народног морала, са свом дубином побуда“, што се најбоље види из његове заповести од 7. јула 1820. године бр. 929. којом се, између осталог, наглашава и то да је за дело „насилне отмице по његовој пресуди обешен неки Јован Недељков син из Крагујевачке Трнавe. Извесни Милош Ранковић из Ломнице, нахије Ћупријске „као силеција и *пoхитиџиџељ дјевсџива*“ Милојке кћери Милоша Станковића из истог места, кажњен је пресудом Народног Срб. Суда од 1. августа 1830. године бр. 12. шибом кроз 300 момака шест пута, а његов саучесник Антоније Марковић три пута“²⁴. Према томе, отмичар је био осуђен на чак 1800 удараца батином, а саучесник на 900!

У казненом праву Србије средином XIX века било је предвиђено јединствено дело којим се обухватају и брачна и блудна отмица, а под називом „Одвођење“ (чл. 188. КЗ Кнежевине Србије).²⁵ У истом облику само под називом „Отмица“, дело је постојало и законодавству Федеративне Народне Републике Југославије до доношења Кривичног законика из 1951. године. У праву Краљевине Југославије посебно је била инкриминисана брачна отмица (чл. 246) у оквиру групе кривичних дела против слободе и сигурности, док је блудна отмица била предвиђена у чл. 278. као деликт против јавног морала чији је пасивни субјект могло бити само „полно непорочно лице“. Под полном непорочношћу у теорији се подразумевала како физичка непорочност (у смислу *virgo*

23 Ово схватање је у дијаметралној супротности са реалним интересима младожење и његове породице. Наиме, савременици су истицали да је „у нашем сеоском стаљежу девојка јака *џривредна чинџеница*, и зато је родитељи дуго не удају док се момчад жени веома рано.“

24 А. Јовановић, цит. дело стр. 73.

25 За инкриминацију отмице у српском Кривичном законикy из 1860. године и црногорском Кривичном законy из 1906. године види: М. Доленц, цит. дело, стр. 16

intacta), тако и психичка непорочност, тј. незнање и наивно схватање природе и значаја полног акта. Најзад, била је инкриминисана и уговорена отмица као дело против брака и породице (чл. 296).²⁶

Брачна или блудна отмица деце

Отмица деце несумњиво спада међу најстарије врсте отмице, па и најстарије злочине уопште. Према неким ауторима, ово је најстарији вид отмице људи који се јавља још у праисторији, а то се доказује чињеницом да је међу главна задужења старешине празаједнице спадало и помагање у случају да неком од чланова буде повређено или отето дете. Р. Калтербак (R. Culterbuck) везује генезу речи отмица (енг. *kidnap*) директно за отмицу деце сматрајући да је она у свом приватном значењу обухватала појам баш ове и овакве врсте отмице, а да је касније проширена и на друге модалитете, тако да се данас термином *kidnap* у англосаксонској литератури означава свака отмица, односно отмица уопште.²⁷

Отмица деце се састоји у противправном одузимању малолетног лица од родитеља или другог физичког или правног лица коме је ово поверено. Пасивни субјект овде је искључиво малолетно лице, под чиме треба подразумевати у начелу лице које према праву односне државе није пунолетно (опште малолетство). Пол није од значаја будући да савремено право не прави дискриминацију у том смислу. Супротно, у старом праву се оваквом отмицом сматрало искључиво одузимање мушке деце, па се тако, на пример, у чл. 14. Хамурабијевог законика каже да се „има убити онај који отме малолетног сина другом човеку“.²⁸ Савремено право не прави разлику ни између брачне, ванбрачне, позаконене и допотиране деце, па ни то нема утицај на постојање дела.

Брачна или блудна отмица малолетника је посебан вид отмице деце и истовремено подврста обичне брачне или блудне отмице. Кривично дело се састоји у одвођењу или задржавању малолетника, у намери закључења брака, вршења полног сношаја или које блудне радње.²⁹ Овај вид отмице је у већини елемената идентичан обичној или блудној отмици, али има и одређених специфичности у погледу пасивног су-

26 О инкриминацијама различитих видова отмице жена („одвођења женскиња“) у Србији између два светска рата види: Т. Живановић, „Основи кривичног права Краљевине Југославије – посебни део“ (књ. II), Београд, 1936, стр. 93-96; Г. Никетић, „Казнени законик и кривични судски поступак“, Београд, 1924, стр. 142-144; и сл.

27 О томе види код R. Culterbuck, „Kidnap and Ransom“, London – Boston 1978, pp. 19.

28 Види: М. Вишић, цит. дело стр. 123, 148

29 Ј. Таховић, цит. дело, стр. 279.

бјекта, средстава извршења, основа за искључење кривичне одговорности учиниоца и садржине умишљаја.³⁰

У смислу овог кривичног дела малолетним се обично сматрају лица до седамнаесте године.³¹ Према томе, ако је пасивни субјект, у моменту одвођења или задржавања, тј. одузимања, учињеног у намери закључења брака или ступања у сексуалне односе, блудне радње или противприродни блуд са отмичарем или трећим лицем, био дете или млађи малолетник постојаће отмица детета, а ако је био старији малолетник или пунолетно лице постојаће обична брачна (тзв. брачна девојачка) или блудна отмица.

Даље, одузимање малолетника у наведеној намери може се извршити на било који начин, па и наговарањем и самим прихватањем молбе пасивног субјекта да пође, односно да остане са извршиоцем. Значи да евентуални претходни пристанак отетог лица није од значаја за постојање дела, па се овом врстом отмице сматра уговорена отмица, па чак и добегавање. Ово стога што пасивни субјект због узраста или психичких аномалија није способан да правилно схвати значај одвођења или задржавања, односно добегавања у поменутом смислу, нити последице које из тога могу проистећи, па је његов пристанак на отмицу правно релевантан.

Инкриминацијом овог дела законодавац ставља под посебну кривичноправну заштиту полну слободу ових лица, у времену кад још нису у стању да својим слободним одлучивањем заузму одговарајући став о свом сексуалном животу. Из истог се разлога накнадни пристанак отетог на склапање брака или на ступање у сексуалне односе овде не сматра основом за искључење кривичне одговорности учиниоца.

Иначе је, „одвођење малолетника“ у светским размерама и свеприсутан проблем. Наиме, експерти ОУН процењују да је крајем XX века у свету било око 75 милиона „деце – робова“, од чега 40 милиона у Азији, 10 у Африци, 3,3 у Латинској Америци и остатак у високоразвијеним земљама! Они се искоришћавају за рад на пољопривредним плантажама, у локалним индустријама, као кућна послуга, па чак и у рудницима (Колумбија). Велики број таквих „радника“ криминалци отимају и потом продају послодавцима, често и у прекоморским

30 О отмици деце у страниј легислативи у пракси види: P. S. Fass, „Kidnaped: Child Abduction in America“, Cambridge (Massachusetts) – London, 1997, pp. 3-21 etc.

31 У праву старе Србије и Краљевине СХС (до 1939. године) граница је била нижа тако да се могло отети само малолетно женско лице до 15 година (чл. 189. КЗ). Опширније види код Д. Алимпић, „Полициски речник“ (књ. III), Београд, 1927, стр. 157-160.

земљама.³² Уз то се женска, а и мушка деца присиљавају на проституцију и све више на снимање порнографских филмова. Најтежа је судбина малолетника за које криминалци оцене да нису способни ни за рад ни за проституцију – њих осакаћују, ослепљују или на други начин унакажавају и потом приморавају на просјачење. На жалост, појава отимања деце ради упућивања на проституцију и просјачење је имала забрињавајуће размере и у бившој Југославији (нарочито међу Ромима).

Неки примери добегавања и отмица жена у Србији с краја XIX века

Добегавање, привидне и уговорене отмице (квазиотмице), те брачне и блудне отмице жена, задржале су се у српском народу и у XX веку. На то указују резултати неких истраживања из 1956. и 1965. године, али и наше истраживање из 1990. године.³³ Ипак ове појаве су биле знатно израженије током XIX века што се, по природи ствари, нарочито односи на добегавање. Занимљиво је да је један такав случај допринео проширењу Кнежевине Србије 1833. године.

Наиме, већ је истакнуто да су у Крушевцу и околини, чак и непосредно уочи коначног ослобођења, појаве блудних и брачних отмица српских жена (и деце) биле веома честе. Тако је Бећир Врањанлија отео у Крушевцу жену неком Павлу, „потурчио је и узео себи за жену, поред све молбе целе чаршије да то не чини“, – наведено је у жалби кнеза Милоша турској влади у Цариграду. Влади је уз жалбу достављен списак „пруганија и зулума“ у Крушевачкој нахији. Наведено је 316 случајева, од којих је 84 било отимање, превођење на ислам и срамоћење жена, девојака и деце. Поред наведених, описани су зулуми: Карамуића, који је у Крушевцу отео две кћерке „Живоинове“, једну узео за себе а другу од шест година (sic!) поклонио брату Асану; Ахмед-бега из Крушевца, који је у Пепељевцу „осрамотио жену Милетину а њему самом ударио 500 тољага од кога тирјанског боја и данас човек на рукама пузи“; и многи други.

Међу муслиманима свирепошћу и разблудним животом посебно су се истицали бегови Френчевићи, једна од најстаријих турских породи-

³² Према подацима пакистанске хуманитарне организације „Помоћ затвореницима“, од 6. августа 1988. године, у Пакистану се дневно киднапује петоро до седморо деце (преко 2.000 годишње) која се потом продају власницима циглана и рудника и вођама организованих просјачких банди у великим градовима.

³³ Упореди: В. Велагић, „Отмица девојака појава која се провлачи кроз вјекове“, Народна милиција, бр. 4/1956, стр. 29-36; В. Чулиновић-Константиновић, цит. дело, стр. 167; М. Милошевић, „Отмица: реликт прошлости, злочин будућности“, Горњи Милановац, 1990, стр. 129-138, 184-189.

ца у Крушевцу. Селим-бег Френчевић одвео је само из једног села (Адровац, срез Моравски) 12 српских девојака и приморао их да приме исламску веру. Новембра 1832. године Селим-бег, Зека и Смака Френчевић одвели су из села Мозгова две девојке, Миљкану и Марију, кћери Јаћима и Стојана Гојковића. Иако су оне касније, по свему судећи, пристале на брак (квазиотмица), кнез Милош је тај случај најпре искористио да подстакне побуну, која је избила у свим селима Крушевачке нахије, затим да успостави српску власт (судије) у Крушевцу, Параћину, Ражњу и Алексинцу и, коначно, да 1833. године прогласи присаједињење Крушевачке нахије Кнежевини Србији.³⁴

Међутим, појава „одвођења женскиња“ није ишчезла ни деценијама након ослобођења, што подједнако важи за блудне и брачне отмице, али и за квазиотмице. Теоретичари и практичари с краја XIX и почетка XX века, истицали су: „добегавање већим делом долази као маскирање самовољног поступка девојке. Често је родитељи не дају за кога она хоће. Да избегне прекор родбине и села, девојка пристане да је њен јаран отме, и по утврђеном договору нађе се на извесном месту, одакле је он поведе са дружином. Ако наиђу људи она се опире и запомаже као о правој отмици; а на слободном месту трчи за момком његовој кући, најбољим расположењем“.

На једном суђењу код првостепеног ваљевског суда, девојка је објашњавала начин отмице овако: „они ме воде а ја трчим“, што је наравно изазвало смех код судија и публике. Ислеђењем је доказано да није било силе, и момак је ослобођен од кривичне одговорности.

У наше време, отмица и добегавање девојака много пута су дело шпекулације без моралне основе. „Отимљу“ се богатије девојке без оца, да се дође до њихова имања а из тих побуда наговарају девојке и на добегавање. С друге стране „предузимљу“ се кривичне истраге и у случајима добровољног добегавања из љубави, да се младожења што више ослободи. Девојка, по наговору родитеља одриче да је дошла у момачку кући по доброј вољи, власти предузму дело у поступак, и понекад ставе момка и у притвор, и тада настају уцене. Пошто момак добро плати, девојка призна на суду да је сама дошла, и тужилац одустаје од тужбе. У старо време судови су дакле бранили слободу и невиност девојке од насиља и преваре. Данас они морају да узимљу у заштиту

34 О томе види шире код Б. Илић, „Историја Крушевца“, Крушевац, 1971, стр. 112 и даље.

невине момке сузбијајући измишљене тужбе. У нашем правосудју има пуно таквих примера“.³⁵

О распрострањености појава одвођења и добегавања у Србији сведоче и следећи примери из правосудне праксе с краја XIX века:

„Другог дана Светих Тројица 1874. године, беше сабор на “Мрамору“. Из оближњих села Ливађа, Криве Реке, Мачковца, Паљевштице и Брзећа, прибран је био голем број родитеља и омладине, као о свакој заветини. Док су временити и озбиљни људи, са пријатељима и познаницима проводили време крај трпеза, пијући у божју славу, дотле је омладина играла у колу до неко доба у ноћи. Са осталим девојкама била је на сабору и Миросава, кћи Радојице Симеуновића из Паљевштице, са браћом Милојем и Младеном. За време игре Сава Врекић из Криве Реке, даваше Миросави три дуката обележја, да за њ пође, но она не прими. О заходу сунца, свет се стаде разилазити. Миросава с браћом пође к стоци, која беше на брдима по Мрамору. На растанку Сава Врекић запита Ружицу жену Андрије Степановића из Паљевштице „је ли Миросава добра и честита“; и кад га она о том увери, он рече да ће је отети.

Мало доциније беше Миросава код котара, а браћа јој прикупљаху стоку по брдима, тумарајући тамо и амо. До Миросаве беше код своје стоке поменута Ружица. У то, у растојању колико се може човек каменом да добаци, појаве се Сава и дружина му Агатон Смакић, Јован и Милан Раденковићи, Тимотије Милојевић и Тиодор и Симеун Спасић из Криве Реке. Придолазећи с разних страна опколе брдашце где је била Миросава, тројица с једне а четворица с друге стране, па се код ње састану. Опет Сава затражи руку у Миросаве, и сад јој понуди седам дуката на име обележја, но она одби и овом приликом. Затим рече девојци Тимотије: „хоћеш ли поћи за ме, да ти ја дам паре?“; али она одби и њега. Питаху је даље, хоће ли бар поћи за Милана, и она као да хтеде за њ. Нато повиче цела дружина, да мора поћи или за Саву или за Тимотија, али се она успротиви. Сад први приђе Миросави Тимотије, и дограби је за руку; за њим навали остала шестина па је слошпи повуку и стану носити.

У оној гунгули само се видеела бела махрама како лепрша на Миросавиној глави. Девојка се бранила, тукући нападаче песницама, и бацајући се на све стране, али залуд. Видећи најзад, да се не може да одапре насиљу, повиче запомажући: „А јој! Не дајте ме браћо ако Бога знате! Ето хоће да погинем данас од Криворечана“. Намах допадну

35 А. Јовановић, цит. дело, стр. 85

њена браћа Милоје и Младен „у индат“ (помоћ). Док се они са неким од отмичара бише и крвише, они други вуцијаху Миросаве даље и даље. Сад долети и трећи брат Милосав са неколицином сељана, дохвати каменицу и налети на отмичаре вичући! „Пуштајте девојку! Зар да је водите код нас живе браће? Лећи ће крв, а то не ћете учинити!“ Поплашени оволиким отпором, оставе отмичари Миросаву, и оду осрамоћени у своје село...“

„Девог Августа 1899. године, Василија кћи Милоша Лазића из Горњег Видова у Параћинском срезу, са млађом сестром и нејаким братом, оду у своју градину, да залију купус. Тек што су ушли у градину, испадну из оближњег кукуруза Максим Симеуновић. Светозар и Милан Станојевић, и Лазар син Милена Микића, из истог села; дохвате Василију за руке и ноге, и снесу је у врбак, где Максим изврши шта је желео. Девојка вели, да се отимала и запомагала, али није могла да одоли сили; јер јој је отмичар претио убијством ако се не пода. Затим је одведу Максимовој кући. Кад девојка рече да неће за Максима ни жива ни мртва, његова родбина пребаци их преко Мораве, и смести у некој појати. Максим је преко ноћи имао три пута посла са девојком. Сутра дан у уторак, одведе је даље у село Дреновац, кући свог сродника Благоја Гајића, где их пронађу и раздвоје сеоски кмет и њен отац. Пред влашћу је девојка показала, да са Максимом није имала договора, и до овог догађаја да *није познавала човека*.“

Према томе, у овом случају је изгледало да се ради о брачној отмици у правом смислу јер је оштећена тврдила да је одведена против своје воље и да је у том тренутку била полно непорочна, односно невина (није „познавала човека“, тј. мушкарца). Упркос томе, испоставило се да је реч о фингираној отмици. Ево како се правдао оптужени Максим Симеуновић, у наведеном догађају „насилног одвођења“ девојке Василије:

„Заволели смо се поодавна. О Ускрсу она ми рече, да је отац не да за ме, него треба да је одведем, као што је у нас обичај. Од тога доба меркали смо угодну прилику. У очи догађаја јави ми, да ће јој отац сутра бити ван куће на кулуку, и пошто је ово згодна прилика позиве ме, да сутра пред ноћ дођем до градине, где ће се она наћи, те да је одведем. Ја на то пристанем. У своје време нађем се на уговореном месту, и кад она пође из градине, приђем, ухватим је за руку и поведем. Она се испрва отимаше зато, што јој ту беху брат и сестра; али је затим све трчала са мном, да је не врате рођаци, који су се прикупљали на кукњаву деце. Одведем је најпре у врбак (заклоњено место), и ту сам је обљубио по њеном пристанку; затим одемо мојој кући, поседимо и попијемо мало

ракије, па се кренемо преко Мораве, јер смо чули да јој отац дошао са кулука, и да нас тражи. Ту у једној колиби преноћимо као муж и жена, опет са њеним одобрењем, а сутра дан одемо у село Дреновац мом рођаку итд. Девојка је пошла са мном и подала ми се драге воље, а сад приче по наговору своје родбине. Другови су ми у овом догађају били потребни, да ми помогну, ако би ко налетео да отима девојке; а оружје понео сам да се брани јер сам се бојао њене родбине.“

Карактеристичан је и следећи пример преварног одвођења, тј. добегавање које је прерасло у брачну отмицу:

„Видосава, кћи умрлог Весе Миловановића, из Великог Шиљеговца, мома од непуних 17. година, стасита и наочита, загледа се у Стојадина Митића из Зебице. Беше јој прилика годинама, из добре куће, а поред тога отресан и угледан. Баш имађаше воље да се уда за њ. Љубав се не да затајати. Иза милокрва гледања долази уздах, за њим чежња, па стидљиво поверавање другарици, сестри или снаси, и онда ствар избије на јаву. У зближавању срдаца што куцају једно за друго, жене су најбоље посреднице. Не могах дознати, да ли нађе одзива у момачком срцу ватрена љубав девојке; али то стоји, да су њени пријатељи Ан, Јан, и Здр. Рад. дознали њену жељу преко својих жена па је наговоре да побегне у дом првог од њих, где ће је Стојадин дочекати и прстеновати. Лака памет поверује. Без дугог премишљања напусти Видосава очев дом, и поред старије сестре Милосаве, која је тих дана прстенована за другога “поштеним путем”, оде у туђу кућу жељна да угледа Стојадина.

Али, на жалост, ствар изиђе другачије. Место млађаног Стојадина, приказа се у Антином дому као младожења, озбиљна прилика неког С. Н. из Зебице, момка од 28. година. Изненађење даје се само замислити! Раздрагано срце девојкино, што куцаше се за другога, морало је да осети јак бол, услед поништене наде. Или с тога, што је за одбеглицу срамота, да се враћа родитељском дому; или што је сазнала да је Стојадин не милује; или најзад што је убеђавана да је С. Н. такође добра прилика, Видосава попусти, и на салетања Анте, Здравка и њихових жена прими прстен и одмах оде у дом С. Н. гдено као муж и жена живеше без венчања до 22. Јануара 1881. године.

Први дани миловања као да су у неколико умирили девојку у њеном јаду, и задовољили је. Ружа беше већ напупила, а цветак је вазда онога, који га први узабере. И ако још не беше одобрења од девојкине матере, стараоца и старалчког суда (јер је Видосава пупила), припреме за венчање чињене су: испит би извршен пред свештеником; и момак на два места у крушевачкој чаршији пореза лепо рухо за своју невесту.

Не зна се узрок, зашто је после неколико дана девојка изјавила да неће за С. Н. Девојка рече, да за С. Н. не ће ни жива ни мртва. Не воли га, нити га је икада волела. Пође за њ у превари и нужди, јер је побегла од матере због Стојадина... Момак рече, да је Видосава драге воље примила прстен и дошла у његов дом: и да су досада живели у љубави као муж и жена, и ако нису венчани. Држи да је подговорена да га напусти; али је он не да без крви, јер је и пред свештеником испитана".

Судија је настојао да их помири, али без успеха. На крају је морао да полицији пријави случај „превареног одвођења девојке, компликованог са обљубом поштене девојке, која није навршила 18. година“ (из чл. 200. и 201. тадашњег Казненог законика)³⁶.

Резиме

Познато је да се, зависно од критеријума који се узима за основ разграничења, отмица се може делити на различите врсте, подврсте, видове и модалитете. По учесталости у пракси међу њима се посебно истичу принуђивачке отмице жена („одвођења“). Полазећи од конкретног циља, оне се даље деле на брачне, блудне и друге. Отмица жена (брачна и блудна) спада у „класичне“ деликте, па је инкриминишу и најстарија законодавства, а у великој мери то важи и за симуловану отмицу, па и добегавање. У древној Месопотамији сматрана је капиталним деликтом, а тако је третирају и Мојсијев закон, право старих Хетита, Солонови закони у античкој Грчкој, право северних Германа, и многа друга стара законодавства. Законик цара Душана такође одређује строге казне за извршиоце овог дела и њихове саучеснике, водећи при том рачуна о сталешкој припадности отмичара и жртве.

У устаничкој Србији, Карађорђе је забранио под претњом смрти отмицу жена, а по уредби Проте Матије Ненадовића прописане су за ово дело строге телесне казне – шиба и батињање. Књаз Милош прописује смртну казну, али ако би девојка и њени родитељи накнадно пристали на брак престајала је кривична одговорност отмичара. Строге казне биле су запрећене и саучесницима: по Карађорђевог законика било одређено по 50 батина за кума, старог свата и девера, а по 30 за остале сватове, док кнез Милош прописује годину дана казне у оковима и по 100 батина пре и после издржане казне. Књаз Милош је прописао строге казне и за случај прихватања добеглице – годину дана робије у гвожђу за момка и лишење чина за свештеника. Упркос свему томе, ове појаве су током читавог XIX века биле честе у Србији, а неке од њих (нпр. блудна отмица) ни до данас нису потпуно ишчезле.

³⁶ Примери су наведени према А. Јовановић, цит. дело, стр. 73-85.

Summary

The abductions, depending on the criteria used for marking off the division, can be divided into different types, subtypes, forms and modalities. The practice indicates that the forced abduction of women is the most frequent one – („odvođenja“). Bearing in mind the concrete objective, the further categorization continues into nuptial abductions, meretricious abductions, etc. The abduction of women (nuptial and meretricious) is considered to be a „classic“ crime and is even condemned by the oldest judiciary systems. The same rule applies for the simulated abduction, and even for rating. In the ancient Mesopotamia the abduction was regarded as a capital crime, as did in The Mosaic law, in the principles of the old Hittites, in the Solon’s statues dating from ancient Greece, in the principles of north Germans and in other old judiciary systems. According to Tsar Dušan’s code, the punishments for this act were very severe, both for the accomplishers and the accomplices, paying attention to the estate qualification of the kidnapper and of the victim.

In the revolutionary Serbia, Karađorđe, threatening with the death penalty, forbade the abduction of women, while Prota Matija Nenadović’s regulation defined severe physical injuries as a punishment for this crime -whipping and flogging. Duke Miloš appoints the death penalty, but if the girl and her parents were to give their consent afterwards, all criminal responsibility of the kidnapper would cease to exist. Severe penalties were defined for the accessories to the crime: Karađorđe’s code defined 50 strokes with bludgeon for the best man, godfather, groom’s brother or the best friend and 30 strokes with bludgeon for everybody present at the wedding party, while Duke Miloš’s sentence consisted of one year in chains and 100 strokes with bludgeon in addition, after the first sentence has been executed. According to duke Miloš’s regulation, accepting the girl who escaped is also a crime punished with one year in chains for the bachelor and relegation of the priest who preformed the wedding. Despite of all of this, these occurrences were very frequent in Serbia during the XIX century, and some of them (e.g. the meretricious abduction) did not disappear until the present days.